

PAPER DETAILS

TITLE: ÖĞRETMEN ADAYLARININ 'GÖRSEL OKURYAZARLIK' İLE İLGİLİ ALGILARI

AUTHORS: Ali GÖÇER,Gürkan TABAK

PAGES: 517-541

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/15161>

ÖĞRETMEN ADAYLARININ 'GÖRSEL OKURYAZARLIK' İLE İLGİLİ ALGILARI *

Ali GÖÇER **
Gürkan TABAK ***

Öz

Bu araştırma, sınıf ve Türkçe öğretmen adaylarının 'görsel okuryazarlık' kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarma amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf ve Türkçe öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören 131 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, Türkçe öğretmen adaylarının 'Görsel okuryazarlık ... gibidir; çünkü ... ' şeklinde verilen ifadeyi tamamlamalarıyla elde edilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde olgubilim araştırma deseni kullanılmış ve elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adayları 'görsel okuryazarlık' kavramına ilişkin toplam 73 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar nitelikleri açısından incelenerek farklı kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Araştırma sonucuna göre, öğretmen adaylarının 'görsel okuryazarlık' ile ilgili olumlu algılarına sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Görsel Okuryazarlık, Öğretmen Adayları.

PERCEPTIONS OF TEACHER CANDIDATES ABOUT THE CONCEPT OF VISUAL LITERACY

Abstract

The aim of this study is to expose perceptions of teacher candidates about the concept of visual literacy through metaphors. The participants for this study included 131 teacher candidates from Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi. In order to collect data, teacher candidates were asked

* Bu çalışma, 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde (12-14 Eylül 2012) aynı başlıkla sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, gocer@erciyes.edu.tr.

*** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, gurkantabak@gmail.com.

to complete the prompt “Visual literacy is like ... because ...”. The study was designed as a phenomenological study within the qualitative approach. The data was analyzed with using the content analysis technique. According to the data, teacher candidates produced 73 valid metaphors about the concept of visual literacy. Analyzing the metaphors which were investigated in terms of qualifications, different conceptual categories were identified. According to the result of this study, teacher candidates have positive perceptions towards the visual literacy.

Key Words: Metaphor, Visual Literacy, Teacher Candidates.

1. GİRİŞ

Son zamanlarda geleneksel okuryazarlık bir başka deyişle güncel yaşamda yüz yüze gelinen kitap, dergi, gazete, defter vb. materyallere dayanan okuma ve yazma eylemi bireylere tek başına yeterli gelmemektedir. İşler (2002), Alpan (2008), Göçer ve Tabak (2012) gibi araştırmacılar da sözel okuryazarlığın tek başına yeterli olmadığını ifade etmektedirler. “Günümüz toplumunda okuryazar olmak, yalnızca yazı ve konuşma dilinin değil, aynı zamanda televizyon ve filmlerin, siyasi ve ticari reklamların ve fotoğrafların aktif, eleştirel ve yaratıcı anlamda okuyucusu ve anlamlandırıcısı olmayı gerektirmektedir” (Akyol, 2010: 121). Bu gerekler doğrultusunda medya okuryazarlığı (*İng. media literacy*), bilgi okuryazarlığı (*İng. information literacy*), ekran okuryazarlığı (*İng. screen literacy*), görsel okuryazarlık (*İng. visual literacy*), sinema okuryazarlığı (*İng. cine-literacy*), televizyon okuryazarlığı (*İng. TV literacy*), bilgisayar okuryazarlığı (*İng. computer literacy*), oyun okuryazarlığı (*İng. game literacy*) gibi pek çok okuryazarlık türleri ortaya çıkmıştır. “Bu okuryazarlık türleri özünde okuma-yazma ile alakalı olmasına rağmen çok farklı, karmaşık ve çoklu okuma ve yazma becerileri gerektirmektedir” (Aşıcı, 2009: 15).

Ortaya çıkan okuryazarlık türlerinden birisi de görsel okuryazarlıktır; çünkü geleneksel okuryazarlık artık görselleri anlama ve anlatmada insanoğluna yetersiz geldiğinden dolayı görselleri anlamak ve anlatmak için tamamen görselliğe yönelik bir okuryazarlık türüne ihtiyaç duyulmuştur. “Barner’a (1997) göre, günümüzde görsel imgelerle

*Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı,
Yıl: 6, Sayı: 11, Ocak 2013*

çepeçevre kuşatılmış bir yaşama uyum sağlayabilmek için geleneksel anlamda metine dayalı okuryazar olmak yeterli olmayıp imge ve ekran üzerindeki elektronik şekilleri de anlayan ve yorumlayan görsel okuryazar olmak da gerekir" (Akt. Akpınar, 2009: 39).

Görsel okuryazarlık kavramı, John Debes tarafından kullanıldıktan sonra dünyada popülerlik kazanmaya başlamıştır. Bu popülerliğine rağmen neredeyse yarım asırlık bir kavram olan görsel okuryazarlığın fikir birliği sağlanmış bir tanımı yapılamamıştır. Brill, Kim ve Branch'a (2007) göre de görsel okuryazarlık kavramı olgunlaşmasına rağmen genel bir tanımı hâlâ eksiktir. Pek çok araştırmacı görsel okuryazarlığı tanımlamaya çalışmış ve bunun sonucunda kapsamı ve içeriği birbirinden farklı pek çok görsel okuryazarlık tanımı alan yazına geçmiştir. "Konuyla ilgili araştırmaların uzlaştığı nokta ise görsel okuryazarlığın kendine özgü kuralları ve işleyişi olan bir dil olduğudur" (Tüzel, 2010: 693).

Görsel okuryazarlık, temel olarak görselleri okumayı ve görselleri oluşturmayı içeren bir anlamlandırma ve yorumlama eylemidir. Zeren ve Arslan'a (2009) göre, "görsel okuryazarlık; görsel öğeleri okuma, anlama yeterliği ve görsel öğelerle düşünebilme ve öğrenme becerisidir" (46). Bleed'e (2005) göre görsel okuryazarlığın tanımlarından birisi de, "görsel mesajları anlama ve üretme becerisidir" (5). Yenawine (1997) ise görsel okuryazarlığı, "görüntülerde anlam bulabilme becerisi" (http://vtshome.org/system/resources/0000/0005/Thoughts_Visual_Literacy.pdf) şeklinde tanımlamaktadır. "Görsel okuryazarlık, kültürel olarak önemli görüntüleri, nesneleri ve görünür eylemleri anlama, üretme ve kullanma becerilerini içerir" (Felten, 2008: 60).

"'Anlamlandırma' sürecinde dil aracılığı ile yaşanan nesne zihin etkileşiminde simgesel dili devre dışı bırakma amacıyla olan görsel okuryazarlığın 1990'lı yıllardan sonra okuma, konuşma, dinleme, yazmanın dışında 5. dil becerisi olarak batılı ülkelerin müfredatında yer almaya başladığı görülür" (Burmark, 2002; Elkins, 2003; McFadzean-McRenzie, 2001; akt. Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 288-289). Bir öğrenme alanı olarak

görsel okuryazarlık kavramına, Türkiye’de son zamanlarda ilgi artmıştır. 2005 ilköğretim 1-5. sınıflar Türkçe dersi öğretim programında yer alan “*görsel okuma ve görsel sunu*” öğrenme alanıyla beraber görsel okuryazarlığa olan ilgi artmaya başlamıştır. Bu ilginin artmasında görsel okuryazarlığın önemi büyüktür. Feinstein (1993), görsel okuryazarlığın niçin önemli olduğuna yönelik dört sebep öne sürmektedir:

1. “Beynin sağ yarı küresinin kullanılmasını gerektirir, böylece bütünsel düşünmeyi sağlar.
2. Beynin sol yarı küresine ait soyut düşünceleri canlı, somut ve tanıdık hâle getirerek onları daha iyi anlama olanağı tanır.
3. Aynı kavramı farklı şekillerde düşünme imkânı sağlar.
4. Görsel çevreden mümkün olduğu ölçüde idare edilmemeyi ve bilgiye dayalı karar vermeyi sağlayarak görsel çevreyi okuma ve anlama yetkisi verir” (92-93).

İçinde yaşadığımız çağda, görsellik önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu çağın adı ister dijital çağ, isterse enformasyon ve teknoloji çağı olsun, görsellik vazgeçilmez bir hâl almıştır. Ancak bireyler genel olarak görsel okuryazarlığın içeriği ve işleviyle ilgili yeterli bilgiye sahip değildirler. “Günümüzde, görsellerle kuşatılmış bir dünyada yaşayan öğrenciler (ya da öğretmenler, öğretim üyeleri ve yöneticiler), doğal bir şekilde sahip oldukları görsel okuma yeteneklerinin anlamının tam olarak farkında değildirler” (Tüzel, 2010: 700). Bunun sonucunda günlük yaşamlarında bu okuryazarlık türünden yararlanmakta ve çevresinde olup bitenleri anlayıp yorumlamakta yetersiz kalmaktadırlar. Çünkü, “görsel okuryazarlığı gelişmiş bir kişi, çevresinde karşılaştığı görünen eylemleri, objeleri, sembolleri doğal ya da yapay her şeyin ayırımına varabilmekte ve onları yorumlayabilmektedir” (Alpan, 2008: 80). İşler’e (2002) göre, “görsel okuryazarlığa sahip bir kişinin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Görsel mesajların anlamlarını yorumlama, anlama ve değerlendirir.
- Görsel tasarım temel ilke ve kavramlarını hem uygulayarak hem de çözümleyerek daha etkili bir iletişim gerçekleştirir.
- Geleneksel yöntemler ile birlikte bilgisayar ve diğer teknolojik araçları kullanarak etkili görsel mesajlar üretir.
- Karşılaşılan problemlere kavramsal çözümler üretebilmek için görsel düşünme biçimini kullanır” (159-160).

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının ‘görsel okuryazarlık’ kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının ‘görsel okuryazarlık’ kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?
- Sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının ‘görsel okuryazarlık’ kavramına ilişkin kullandıkları metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde olgubilim araştırma deseni kullanılmıştır. “Yaman’a (2010) göre olgubilim deseni, aslında bildiğimiz fakat açıklamada bulunurken bilimsel bulgulara dayalı olarak net söylemler üretemediğimiz olguları derinlemesine inceleme fırsatı sunan ve zengin söylemler oluşturarak yorumlamalarda bulunma olanağı veren bir araştırma desendir” (Akt. Yaman, Vidinlioğlu ve Çitemel, 2010: 1140). “Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza

*Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı,
Yıl: 6, Sayı: 11, Ocak 2013*

çıkabilmektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 72). Olgulara yaşanan dünyada algılar şeklinde de rastlanılması sebebiyle bu araştırmada desen olarak olgubilim tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu / Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu, 2011–2012 öğretim yılı bahar döneminde Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi ilköğretim bölümü sınıf öğretmenliği ile Türkçe eğitimi bölümü Türkçe öğretmenliğinde öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 131 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Türkçe öğretmenliği bölümünden araştırmaya katılan öğretmen adayları birinci ve ikinci öğretimde, sınıf öğretmenliği bölümünden araştırmaya katılan öğretmen adayları birinci öğretimde eğitim görmektedirler. Katılımcılar arasında öğretim türüne (birinci ve ikinci öğretim) göre sınıflama yapılmamıştır. Katılımcılar hakkında bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılar Hakkında Bilgiler

Özellikler		(f)	(%)
Bölüm	Sınıf öğretmenliği	54	41,2
	Türkçe öğretmenliği	77	58,8
Toplam		131	100
Cinsiyet	Erkek	62	47,3
	Kadın	69	52,7
Toplam		131	100

2.3. Verilerin Toplanması

Sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının görsel okuryazarlık kavramına yönelik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla “Görsel okuryazarlık... gibidir; çünkü ...” şeklinde verilen ifadeyi 45 dakikalık ders sürecinde tamamlamaları istenmiştir. “Metaforun bir araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda “gibi” kavramı genellikle “metaforun konusu” ile “metaforun kaynağı” arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için

kullanılır” (Saban, 2009: 285). “Bu araştırmada “çünkü” kavramına da yer verilerek, katılımcıların kendi metaforları için bir gerekçe veya mantıksal dayanak sunmaları istenmiştir” (Saban, 2008: 464).

Katılımcılara hazırlanan çalışma yaprağı verilerek, veriler yazılı bir şekilde elde edilmiştir. Verilen çalışma yaprağında yönerge kısmı oluşturularak katılımcılara araştırmanın amacı ve bilimsel amaçla kullanılacağı hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. (Katılımcılara araştırmanın başlangıcında, araştırmanın yürütücüleri tarafından sözel bilgilendirme de yapılmıştır.) Ayrıca katılımcıların ilk kez bir metafor çalışmasında yer alabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak çalışma yaprağında daha önce yapılmış çalışmalardan alınmış üç metafor örneğine yer verilmiştir. Verilen bilgiler ve örnekler sayesinde katılımcıların araştırmanın amaç ve kapsamına uygun hareket etmelerinin ortamı oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. İçerik analizi yapılırken Saban’ın (2008) kullandığı analiz aşamaları ve sırası takip edilmiştir: (1) kodlama ve ayıklama aşaması, (2) örnek metafor imgesi derleme aşaması, (3) kategori geliştirme aşaması ve (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması.

2.5. Kodlama Ve Ayıklama Aşaması

Bu aşamada, katılımcıların görsel okuryazarlık kavramına ilişkin sahip oldukları algıları bir metafor aracılığıyla ifade edip edemediklerine bakılmıştır. Katılımcılara verilen çalışma yaprakları katılımcıların bölümlerine göre numaralandırılmış, numaralanan her sayfadaki metafor elektronik ortama aktarılarak kodlanmıştır. (Ör. TÖ4 teleskop, TÖ40 tablo, SÖ3 fotoğraf makinesi gibi). Elde edilen metaforlar geçici olarak alfabetik sıralanmıştır. 131 form tekrar kontrol edilerek zayıf yapılı olan metafor imgelerini içeren 58 form da ayıklanıp araştırmanın dışında bırakılmıştır. Bu 58 form; metafor

oluşturulmasına rağmen gerekçesi belirtilmediği, metafor oluşturulmasına rağmen gerekçesi yerine kişisel düşünceleri paylaşıldığı, oluşturulan metafor ile sunulan gerekçenin uyumsuzluğu ve oluşturulan metafor ile sunulan gerekçenin görsel okuryazarlıkla ilgisinin olmaması sebebiyle ayıklanmıştır. Bu metaforlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2. Zayıf Yapılı Metaforlar

<i>N</i> <i>o</i>	<i>Kod</i>	<i>Temalar (Sebepler)</i>	<i>Kod</i>	<i>Temalar (Sebepler)</i>
1	SÖ4E	hayata bakış (ilgisiz)	TÖ2E	çayın yanında sigara (ilgisiz)
2	SÖ5K	yağmurun ilk damlası (yetersiz)	TÖ3K	terapi (ilgisiz)
3	SÖ8K	hissetmek (yetersiz)	TÖ4E	teleskop (ilgisiz)
4	SÖ12E	gözyaşı (ilgisiz)	TÖ5E	futbol oynamak (ilgisiz)
5	SÖ14E	hayatı okumak (ilgisiz)	TÖ6E	yemyeşil ormandan ... (yetersiz)
6	SÖ17K	seyirci (yetersiz)	TÖ11K	aile (ilgisiz)
7	SÖ19E	gördüklerimizi anlamlandırmak (ilgisiz)	TÖ13E	hayat (ilgisiz)
8	SÖ20E	bina temeli (yetersiz)	TÖ14E	beş bin beygirlik passat (ilgisiz)
9	SÖ22E	su üstünde yürümek	TÖ21E	yaşamın ta kendisi (ilgisiz)
10	SÖ25E	hayal dünyası (ilgisiz)	TÖ22E	hayal alemi (ilgisiz)
11	SÖ26K	rüya (ilgisiz)	TÖ27K	bitmeyen bir ateş (ilgisiz)
12	SÖ27E	eğitimin kendisi (yetersiz)	TÖ28K	sanat (yetersiz)
13	SÖ28E	olaylara farklı bakmak (ilgisiz)	TÖ29K	sinemada film izlemek (ilgisiz)
14	SÖ30K	resim (yetersiz)	TÖ31K	Tom ve Jerry (ilgisiz)
15	SÖ31K	hayat (ilgisiz)	TÖ32K	teknoloji (ilgisiz)
16	SÖ32K	sessizlik (yetersiz)	TÖ34K	özgürlük (ilgisiz)
17	SÖ33K	kâhinlik (ilgisiz)	TÖ37E	yaşamın iyi yanı (ilgisiz)
18	SÖ34K	resim çizmek (yetersiz)	TÖ43E	dünya (ilgisiz)
19	SÖ37K	futbol (ilgisiz)	TÖ46E	toplum (ilgisiz)
20	SÖ38E	hayat (ilgisiz)	TÖ49E	usta şoförlük (ilgisiz)
21	SÖ39K	televizyon izlemek (ilgisiz)	TÖ50E	okul-aile (yetersiz)
22	SÖ42K	ilkbahar (ilgisiz)	TÖ51E	ayna (ilgisiz)
23	SÖ44K	doğacılık (ilgisiz)	TÖ52E	mimari (ilgisiz)
24	SÖ46K	içime yolculuk (ilgisiz)	TÖ54E	yemek yemek, su içmek (ilgisiz)
25	SÖ50E	suda yüzmek (ilgisiz)	TÖ56K	dipsiz bir kuyu (ilgisiz)
26	SÖ53E	hayatta tat almak (ilgisiz)	TÖ69K	tarla (ilgisiz)
27	SÖ54E	... (Eksik Form)	TÖ70K	resim (ilgisiz)
28	TÖ9E	renli televizyon (yetersiz)	TÖ74E	teknik direktör (ilgisiz)
29	TÖ77K	... (Eksik Form)	TÖ76K	... (Eksik Form)

2.6. Örnek Metafor İmgesi Derleme Aşaması

Katılımcıların zayıf yapılı metaforları ayırt edildikten sonra toplam 73 adet geçerli metafor elde edilmiştir. Saban'ın (2008, 2009, 2010) yaptığı gibi metaforlar tekrar alfabetik sıraya göre dizilmiş, örnek metafor ifadesi seçilip örnek metafor listesi oluşturulmuştur. "Bu liste, iki temel amaca yönelik olarak derlenmiştir: (a) metaforların belli bir kategori altında toplanmasında bir başvuru kaynağı olarak kullanmak ve (b) bu araştırmanın veri analiz sürecini ve yorumlarını geçerli kılmak" (Saban, 2008: 465; Saban, 2009: 286). Öğretmen adaylarının oluşturduğu metaforlar için yazdıkları gerekçelerin uzunlukları formdan forma değişmektedir. Bazı öğretmen adayları gerekçelerini bir cümle ile ifade ederken bazı öğretmen adayları da birden fazla cümle kullanmıştır. Bu sebeple, katılımcıların kendi ifadeleri kullanılmak koşuluyla metaforların en önemli kısımları aktarılmıştır.

Aktarılmayan kısımlar için metafor ifadesinin başında ve sonunda (...) kullanılmıştır. Metaforların kime ait olduğunu belirtmek için bölümlere ve cinsiyete göre kodlama yapılmıştır. Metaforların bölüme göre kime ait olduğunu belirtmek amacıyla "Sınıf Öğretmenliği" için (SÖ) ve "Türkçe Öğretmenliği" için (TÖ) kısaltmaları kullanılmıştır. Metaforların cinsiyete göre kime ait olduğunu belirtmek amacıyla "Erkek" için (E) ve "Kız" için (K) kısaltmaları kullanılmıştır.

2.7. Kategori Geliştirme Aşaması

Bu aşamada, katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlar ortak özellikleri bakımından incelenmiştir. 73 adet geçerli metafor ortak özellikleri bakımından incelenirken, ilk olarak öğretmen adaylarının görsel okuryazarlığa yönelik olumlu ve olumsuz metaforları tespit edilmiştir. Daha sonra "katılımcılar tarafından üretilen her metafor imgesi (1) metaforun konusu, (2) metaforun kaynağı ve (3) metaforun konusu ile kaynağı arasındaki ilişki bakımlarından analiz edilmiştir" (Saban, 2008: 465). Bu ilişki

doğrultusunda incelenen metaforlar, görsel okuryazarlığa ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından 32 kategoride toplanmıştır.

2.8. Geçerlik Ve Güvenirliği Sağlama Aşaması

Her araştırmada, geçerlik ve güvenirlik önemli bir unsurdur. Çünkü, geçerlik ve güvenirlik araştırmanın hem inandırıcılığını hem de bilimsel değerini arttırmaktadır. Nitel araştırmalarda, nicel araştırmadaki geçerlik kavramı yerine kullanılan kavram inandırıcılıktır. Bu çalışmada inandırıcılığı sağlamak için araştırmacılar, elde edilen dokümanlarla uzun süreli etkileşim içerisinde bulunmuşlardır. Dokümanlarla uzun süreli etkileşim, Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre inandırıcılığı sağlamaktadır. "Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır" (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 257). Araştırmacılar verilerin toplanmasından analiz edilmesine kadar geçen süreci ayrıntılı bir şekilde rapor ederek inandırıcılığı arttırmayı amaçlamışlardır. Bu araştırmanın güvenirliği için bir uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzman, metaforların kategorileştirilmesine yönelik teyit incelemesi yapmıştır. Araştırmacılar ile uzmanın incelemesi arasında 10 metafora ilişkin görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Miles & Huberman (1994: 64) tarafından verilen aşağıdaki güvenirlik formülü kullanılarak görüş birliği ve görüş ayrılığının, araştırmanın güvenirliğine etkisi hesaplanmıştır.

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$$

Uygulanan formül sonucunda güvenirliğin % 86,3 olduğuna ulaşılmıştır. Araştırmalarda %70'in üstü güvenilir olarak değerlendirildiği için elde edilen sonuç, yeterli görülmüştür. Görüş ayrılığına düşülen 10 metafor üzerine uzman ile tartışılarak görüş birliğine varılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının görsel okuryazarlık kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar ve metaforların oluşturduğu kategoriler tablolar aracılığıyla gösterilmektedir.

Tablo 3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Görsel Okuryazarlık Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforlar

Kategori	Kod	Metaforun Adı	Metaforu Temsil Eden Öğretmen Adayı		Kodlar Toplam	
			(f)	(%)	(f)	(%)
Olumlu Metaforlar	1	Eleştirmen	1	3,7	26	96,3
	2	Dokunmak-Hissetmek	1	3,7		
	3	Film	1	3,7		
	4	Rüya	1	3,7		
	5	Gördüğünü yorumlama	1	3,7		
	6	3HD film izlemek	1	3,7		
	7	Öğretmen	1	3,7		
	8	Aşk	1	3,7		
	9	Yaşantı	1	3,7		
	10	Fotoğraf makinası	1	3,7		
	11	Prizmaya vuran ışık yansıması	1	3,7		
	12	Kompozisyon	1	3,7		
	13	Yazarlık	1	3,7		
	14	Dünya	1	3,7		
	15	Kompozisyon yazmak	1	3,7		
	16	Film izlemek	1	3,7		
	17	Göreceli	1	3,7		
	18	Ressamlık	1	3,7		
	19	Geometri	1	3,7		
	20	İkinci bir lisan	1	3,7		
	21	Yazarlık	1	3,7		
	22	Fotoğraf makinası	1	3,7		
	23	Kameramanlık	1	3,7		
	24	Sessiz sinema	1	3,7		
	25	Gökkuşağı	1	3,7		
	26	Bilgelik	1	3,7		
Olumsuz Metaforlar	27	Fotoğraf makinası	1	3,7	1	3,7
Toplam			27	100	27	100

Tablo 3'te, 27 sınıf öğretmeni adayının görsel okuryazarlık kavramına ilişkin geliştirdikleri olumlu ve olumsuz metaforlar yer almaktadır. Bu metaforlardan 26'sı olumlu, 1'i ise olumsuzdur. Sınıf öğretmeni adaylarının % 96,3'ü görsel okuryazarlık kavramına ilişkin olumlu algıya sahipken, %3,7'si ise olumsuz algıya sahiptir. 27 sınıf öğretmeni de aynı kavrama ilişkin farklı metaforlar üretmiştir.

Tablo 4. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görsel Okuryazarlık Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforlar

Kategori	Kod	Metaforun Adı	Metaforu Temsil Eden Öğretmen Adayı		Kodlar Toplam	
			(f)	(%)	(f)	(%)
Olumlu Metaforlar	1	Boş kâğıtta noktayı görmek	1	2,17	44	97,83
	2	Fotoğrafçılık	2	2,35		
	3	Üç boyutlu resimler	1	2,17		
	4	Ressamın bakış açısı	1	2,17		
	5	Okyanus	1	2,17		
	6	Ekmek-su	1	2,17		
	7	Çayda şeker	1	2,17		
	8	Bir ihtiyaç	1	2,17		
	9	Fotoğraf Makinası	1	2,17		
	10	Renkli film	1	2,17		
	11	İçten gözle okumak	1	2,17		
	12	Resimlerle anlatım	1	2,17		
	13	Tablo	1	2,17		
	14	Düşünce	1	2,17		
	15	Eleştiri	1	2,17		
	16	Bilgelik	1	2,17		
	17	Tiyatro	1	2,17		
	18	Ressamlık	1	2,17		
	19	Hazır gıda	1	2,17		
	20	Film çekmek	1	2,17		
	21	Yönetmenlik yapmak	1	2,17		
	22	Resim çizmek	1	2,17		
	23	Resimleri okumak	1	2,17		
	24	Gözle şiir yazmak	1	2,17		
	25	Gökkuşağı	1	2,17		
	26	Okyanus	1	2,17		
	27	Konuşmayan robot	1	2,17		

	28	Fotoğraf makinası olmak	1	2,17		
	29	Fotoğraf makinası	1	2,17		
	30	Film	1	2,17		
	31	Fotoğraf çekme	1	2,17		
	32	Film izlemek	1	2,17		
	33	Ressamlık	1	2,17		
	34	Ayna	1	2,17		
	35	Fotoğraf çekmek	1	2,17		
	36	Araba kullanmak	1	2,17		
	37	Sosyal iletişim ağıları	1	2,17		
	38	Karikatür	1	2,17		
	39	Satranç	1	2,17		
	40	Bulmaca Çözmek	1	2,17		
	41	Film	1	2,17		
	42	Resim yapmak	1	2,17		
	43	Resim okuma	1	2,17		
	44	Normal okuryazarlık	1	2,17		
Olumsuz Metaforlar	45	Fotoğraf makinası	1	2,17	1	2,17
Toplam			46	100	45	100

Tablo 4'te, 46 Türkçe öğretmeni adayının görsel okuryazarlık kavramına ilişkin geliştirdikleri olumlu ve olumsuz metaforlar yer almaktadır. Bu metaforlardan 45'i olumlu, 1'i ise olumsuzdur. Türkçe öğretmeni adaylarının %97,83'ü görsel okuryazarlık kavramına ilişkin olumlu algıya sahipken, %2,17'si ise olumsuz algıya sahiptir. 44 Türkçe öğretmeni adayı aynı kavrama ilişkin farklı metaforlar üretirken 2 Türkçe öğretmeni adayı ise aynı metaforu üretmişlerdir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Görsel Okuryazarlığa İlişkin Olumlu Metafor Kategorileri

<i>Kategori</i>	<i>Kod</i>	<i>Metafor</i>	<i>Alıntılar</i>	<i>(f)</i>	<i>(%)</i>
Değerlendirme	1	Eleştirmen	"...Görsel okuryazarlık verilen görselleri ölçütlere göre değerlendirmeyi gerektirir." (SÖ1E)	1	3,84
Somutlaştırma	2	Dokunmak-Hissetmek	"Öğrenci görsel okuma yoluyla somutlaştırır. Aklında bir şema oluşur..." (SÖ7K)	1	7,69
		Film	"Sayfaları çevirdikçe ve okudukça resimlerle birlikte insan zihninde bazı şemalar belirmekte..." (SÖ49E)	1	
Yorumlama	3	Rüya	"Gösterilen bir resmi bilinçaltımızın etkisiyle yorumlamak vardır..." (SÖ10K)	1	19,23
		Gördüğünü yorumlama	"Görsel okumada görülen bir resimden yorum yapılarak çıkarımda bulunulur." (SÖ11E)	1	
		3HD film izlemek	"...zihninde canlandırırsın, hissedersin, gördüğünü anında yorumlarsın..." (SÖ41K)	1	
		Öğretmen	"Görsel öğeleri anlamlandırabilir..." (SÖ2E)	1	
		Aşk	"...Yorumlar yaparsın, farklı anlamlar çıkarabilirsin..." (SÖ52K)	1	
		Yaşantı	"...Herkes kendi yaşantısına göre yorumlar." (SÖ9E)	1	
Öznellik	4	Fotoğraf makinası	"Kişi kendi objektifinden gördüklerini çeker..." (SÖ3K)	1	34,61
		Prizmaya vuran ışık yansıması	"Herkes aynı görsele bakar. Ancak herkes farklı şey okur..." (SÖ18K)	1	
		Kompozisyon	"Görülen şeylerden herkes farklı bir anlam çıkarabilir ve kendine göre yorumlayıp kendi metnini oluşturabilir." (SÖ29K)	1	
		Yazarlık	"...Kendi hayal gücünü yansıtır..." (SÖ35K)	1	
		Dünya	"...Her bakan dünyada farklı şeyler görür ve yorumlar." (SÖ43K)	1	
		Kompozisyon yazmak	"Kişinin duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarır." (SÖ48K)	1	
		Film izlemek	"...Psikolojik durumuna göre gördüklerine anlam yükler." (SÖ47K)	1	
		Göreceli	"Kişiden kişiye değişir." (SÖ51K)	1	
Farkındalık	5	Ressamlık	"Görsel okuryazarlık başkalarının bakıp da göremediği şeyleri hissetmektir." (SÖ24K)	1	7,69
		Geometri	"Görürsen farkına varırsın..." (SÖ40E)	1	

Dil	6	İkinci bir lisan	“...Nasıl ki dil bilmeyince insanların ne söylemek istediklerini anlamayabiliriz ve çok kolay kandırılabiliriz...” (SÖ6K)	1	3,84
Oluşturma	7	Yazarlık	“Resimlerden bir hikaye metin oluşturur.” (SÖ36K)	1	3,84
Kalıcılık	8	Fotoğraf makinası	“...Bu yüzden kalıcı olması doğaldır...” (SÖ15K)	1	3,84
Dikkat	9	Kameramanlık	“Yazının büyüklüğü, küçüklüğü, rahat okunabilmesi, kelimelerin doğru yazılması gibi her ayrıntı göze yani kameraya kaydedilecektir.” (SÖ21E)	1	3,84
Anlam	10	Sessiz sinema	“Ne bir ses ne de bir harf vardır. Ancak duygular yine en güzel şekilde aktarılabilir ve anlaşılabilir.” (SÖ23E)	1	3,84
Çeşitlilik	11	Gökkuşağı	“Herkes farklı bir rengi görür...” (SÖ45K)	1	3,84
Anlam kurma	12	Bilgelik	“Bilge insan gördüğünü algılayıp anlamlandırabilir.” (SÖ13K)	1	3,84
Toplam				26	100

Tablo 5’te sınıf öğretmeni adaylarının oluşturduğu 26 olumlu metafor, 12 kategoriye ayrılmıştır. Oluşturulan kategoriler, görsel okuryazarlığın farklı yönlerini ön plana çıkarmaktadır. Sınıf öğretmeni adaylarının, %3,84’ü eleştirmen metaforuyla değerlendirme; %7,69’u dokunmak – hissetmek ve film metaforlarıyla somutlaştırma; %19,23’ü rüya, gördüğünü yorumlama, 3HD film izlemek, öğretmen ve aşk metaforlarıyla yorumlama; %34,61 yaşantı, fotoğraf makinası, prizmaya vuran ışık yansıması, kompozisyon, yazarlık, dünya, kompozisyon yazmak, film izlemek ve göreceli metaforlarıyla öznellik; %7,69’u ressamlık ve geometri metaforlarıyla farkındalık; %3,84’ü ikinci bir lisan metaforuyla dil; %3,84’ü yazarlık metaforuyla oluşturma; %3,84’ü fotoğraf makinası metaforuyla kalıcılık; %3,84’ü kameramanlık metaforuyla dikkat; %3,84’ü sessiz sinema metaforuyla anlam; %3,84’ü gökkuşağı metaforuyla çeşitlilik ve %3,84’ü bilgelik metaforuyla anlam kurma şeklinde görsel okuryazarlığa ilişkin olumlu algıya sahiptirler.

Tablo 6. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görsel Okuryazarlığa İlişkin Olumlu Metafor Kategorileri

<i>Kategori</i>	<i>Kod</i>	<i>Metafor</i>	<i>Alıntılar</i>	<i>(f)</i>	<i>(%)</i>
Fark etmek	1	Boş kağıtta noktayı görmek	“Bakmakla görmek arasında büyük fark vardır...” (TÖ1E)	1	13,2
		Fotoğrafçılık	“Baktığı gördüğü şeyin iyi ve kötü yönlerini görür.” (TÖ12K)	2	
			“Yazı dili olmadan gördüğünü anlamak, yorumlamak, yakalamak gereklidir.” (TÖ73K)	1	
		Üç boyutlu resimler	“Herkesin baktığı ama kimilerinin gördüğü kimilerinin görmediği muammadır.” (TÖ30K)	1	
		Ressamın bakış açısı	“...görmeyle bakmanın farklı olduğu bişeydir” (TÖ39K)	1	
		Okyanus	“İçine daldıkça sonsuz bir kelime hazinesiyle karşılaşırız.” (TÖ64K)	1	
İhtiyaç	2	Ekmek-su	“...21. yüzyılda görsel okuryazarlıktan mahrum kalmak düşünülemez.” (TÖ7E)	1	6,6
		Çayda şeker	“Nasıl şekersiz çay bir şey ifade etmiyor ve bir işe yaramıyorsa görsel okuryazarlıkta aynı şekildedir...” (TÖ25E)	1	
		Bir ihtiyaç	“Günümüzde görsel okuryazarlığı takip etmek popülerliği artırır.” (TÖ72K)	1	
Yarar	3	Fotoğraf Makinası	“İstedığımız, işe yarayan pozları çektiğimiz gibi görsel okuryazarlıkla da işe yarayan şeyleri tercih ederiz.” (TÖ19K)	1	4,4
		Renkli film	“...motivasyonum artar ve daha kalıcı bilgiler edinmemde yardımcı olur.” (TÖ48E)	1	
Öznellik	4	İçten gözle okumak	“Kişi resmi görür ve yorumlar ama kendince tabi.” (TÖ15E)	1	8,8
		Resimlerle anlatım	“Her insanın aklında değişik şemalar vardır.” (TÖ33K)	1	
		Tablo	“Bir tabloya bakan insan oradaki nesneleri kendine göre yorumlar ve herkes farklı şeyler görür...” (TÖ40K)	1	
		Düşünce	“... insan düşüncesine bağlı olarak her hâl ve ortamda çeşitlilik gösterir.” (TÖ53E)	1	

Ayırt etme	5	Eleştiri	“Görsel okuryazarlık gördüklerimizi eleştirip çıkarmamız gerekenleri çıkarırız.” (TÖ16E)	1	8,8
		Bilgelik	“...bilge kişi bu uyarıcılar içinde kendisine fayda sağlayacak malzemeleri alır.” (TÖ47E)	1	
		Tiyatro	“Onu bilenlere canlı bir tiyatro oyunu sunar.” (TÖ62K)	1	
		Ressamlık	“Hayatta ne görür ne algılsak onu kaleme alırız.” (TÖ61E)	1	
Erişim	6	Hazır gıda	“Ulaşması kolay ve vakit kazandırır.” (TÖ18K)	1	2,2
Oluşturma	7	Film çekmek	“Film çekmek, görsele geçirilen okur-yazarların yazınıdır.” (TÖ20E)	1	6,6
		Yönetmenlik yapmak	“...kafasında canlandırdığı kareyi ve parçaları birleştirip anlamlı bir bütün oluşturur.” (TÖ58E)	1	
		Resim çizmek	“Olayların aktarılması sırasında insan birçok duyu organının kullanmakta ve duyularının katılımıyla ortak bir ürün çizmektedir...” (TÖ8E)	1	
Çıkarımda Bulunma	8	Resimleri okumak	“Okumak sadece önümüzde açık olan kitap sayfasını okumak değildir.” (TÖ23E)	1	2,2
Estetik	9	Gözle şiir yazmak	“Gördüğümüz her şey biz de yani duygu ve düşünceler uyandırır.” (TÖ24K)	1	2,2
Çeşitlilik	10	Gökkuşağı	“Bir konu hakkında birçok kaynaktan bilgi edinilir...” (TÖ67K)	1	4,4
		Okyanus	“Çok yönlü ve geniş bir kapasitesi vardır.” (TÖ71E)	1	
İletişim	11	Konuşmayan robot	“Konuşmaz ama farklı yollarla bize anlatmak istediklerini çok güzel anlatır...” (TÖ68K)	1	2,2
Kalıcılık	12	Fotoğraf makinası olmak	“Vücudumuzun belleği beynimiz, fotoğraf makinası ise gözlerimizdir.” (TÖ35E)	1	15,4
		Fotoğraf makinası	“Fotoğraf makinası gibi gördüğümüzü belleğimizde saklar...” (TÖ41K)	1	
		Film	“Akılda kalıcıdır ve akıcıdır.” (TÖ60K)	1	
		Fotoğraf çekme	“İnsanın gördüklerini zihnine kaydetmesidir...” (TÖ44K)	1	
		Film izlemek	“Film izlediğimizde düşünceler, duygular daha kalıcıdır...” (TÖ45E)	1	
		Ressamlık	“Hayatta ne görür ne algılsak onu kaleme alırız.” (TÖ61E)	1	

		Ayna	"...Görsel olması akılda en fazla kalıcı olmasıdır." (TÖ63E)	1	
Dikkat	13	Fotoğraf çekmek	"Görsel bireyler baktıkları objelerin adeta fotoğraflarını çekerler..." (TÖ36K)	1	4,4
		Araba kullanmak	"Araba kullanmak dikkat isteyen bir iştir..." (TÖ38E)	1	
Tamamlama	14	Sosyal iletişim ağları	"Sosyal iletişim ağlarında görsellikle okuryazarlık bir bütün halindedir." (TÖ42E)	1	4,4
		Karikatür	"Hem yazının hem resimin birlikte yar almasıdır..."(TÖ66)	1	
Sentez	15	Satranç	"...bir fotoğraftan birçok fotoğraf çıkarılabilir." (TÖ55E)	1	2,2
Analiz	16	Bulmaca Çözmek	"Gördüklerimizi kutucuklara yerleştirmektir." (TÖ75K)	1	2,2
Geri Getirme	17	Film	"Zihnimize canlandıramadıklarımızı gözümüzün önüne getirmeyi sağlar" (TÖ57K)	1	4,4
		Resim yapmak	"Zihnimizeki(ni) görsel olarak karşımızda buluruz." (TÖ78E)	1	
		Resim okuma	"Şekilleri anlama yoluyla olur." (TÖ59K)	1	
Süreç	18	Normal okuryazarlık	"Yazıları, harfleri okuyarak bir metni anlamak neyse görselleri anlayarak o metni anlamak da odur" (TÖ26K)	1	4,4
Toplam				45	100

Tablo 6'da Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturduğu 45 olumlu metafor, 18 kategoriye ayrılmıştır. Oluşturulan kategorilerle, görsel okuryazarlığa farklı yönlerden yaklaşmaktadır. Görsel okuryazarlığa ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının, %13,2'si boş kâğıtta noktayı görmek, fotoğrafçılık, üç boyutlu resimler, ressamın bakış açısı ve okyanus metaforlarıyla fark etme; %6,6'sı ekmek – su, çayda şeker ve bir ihtiyaç metaforlarıyla ihtiyaç; %4,4'ü fotoğraf makinası ve renkli film metaforlarıyla yarar; %8,8'i içten gözle okumak, resimlerle anlatım, tablo ve düşünce metaforlarıyla öznellik; % 8,8'i eleştiri, bilgelik, tiyatro ve ressamlık metaforlarıyla ayırt etme; % 2,2'si hazır gıda metaforuyla erişim; %6,6'sı film çekmek, yönetmenlik yapmak ve resim çizmek metaforlarıyla oluşturma; %2,2'si resimleri okumak metaforuyla çıkarımda bulunma; % 2,2'si gözle şiir yazmak metaforuyla estetik; %4,4'ü gökkuşağı ve okyanus

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, Yıl: 6, Sayı: 11, Ocak 2013

metaforlarıyla çeşitlilik; %2,2'si konuşmayan robot metaforuyla iletişim; %15,4'ü fotoğraf makinası olmak, fotoğraf makinası, film, fotoğraf çekme, film izlemek, ressamlık ve ayna metaforlarıyla kalıcılık; %4,4'ü fotoğraf çekmek ve araba kullanmak metaforlarıyla dikkat; %4,4'ü sosyal iletişim ağları ve karikatür metaforlarıyla tamamlama; %2,2'si satranç metaforuyla sentez; %2,2'si bulmaca çözmek metaforuyla analiz; %4,4'ü film ve resim yapmak metaforlarıyla geri getirme; %4,4'ü resim okuma ve normal okuryazarlık metaforlarıyla süreç algısına sahiptirler.

Tablo 7. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Görsel Okuryazarlığa İlişkin Olumsuz Metafor Kategorileri

<i>Kategori</i>	<i>Kod</i>	<i>Metafor</i>	<i>Alıntılar</i>	<i>(f)</i>	<i>(%)</i>
Sınırlılık	1	Fotoğraf Makinası	"Belli bir çerçevesi vardır ve anlık görüntü verir." (SÖ16E)	1	100

Tablo 7'de sınıf öğretmeni adaylarının görsel okuryazarlığa ilişkin olumsuz algısı yer almaktadır. 1 sınıf öğretmeni adayı tarafından görsel okuryazarlık fotoğraf makinası olarak düşünülmüş ve fotoğraf makinasının sınırlılık yönüyle olumsuzluğu ön plana çıkarılmıştır.

Tablo 8. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görsel Okuryazarlığa İlişkin Olumsuz Metafor Kategorileri

<i>Kategori</i>	<i>Kod</i>	<i>Metafor</i>	<i>Alıntılar</i>	<i>(f)</i>	<i>(%)</i>
Aldatıcı	1	Tiyatro	"Görsellik bittiğinde kendi dünyamıza dönmek zor olabilir" (TÖ17K)	1	100

Tablo 8'de, 1 Türkçe öğretmeni adayının görsel okuryazarlığa ilişkin olumsuz algısı gösterilmektedir. Türkçe öğretmeni adayı tarafından görsel okuryazarlık tiyatro olarak değerlendirilmekte ve tiyatronun aldatıcı yönü vurgulanmaktadır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının görsel okuryazarlık kavramına ilişkin sahip oldukları algıyı ortaya çıkarmak amacıyla yürütülen bu araştırmada, öğretmen adayları tarafından 73 adet geçerli metaforun üretildiği tespit edilmiştir. Bu metaforlar içerisinde 71 tanesi olumlu, 2'si ise olumsuzdur. Bu bulgu, öğretmen adaylarının görsel okuryazarlığa ilişkin olumlu algılara sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Akpınar (2009) da öğretmenlerin görsel okuryazarlığa yönelik olumlu tutuma sahip olduklarını belirtmektedir. Ancak 58 adet geçersiz metaforun tespit edilmesi, öğretmen adaylarının zihinlerinde görsel okuryazarlığı tam anlamıyla yapılandıramadıklarını düşündürmektedir. Türkiye’de görsel okuryazarlığın son zamanlarda gündeme gelmesi ve eğitim fakültelerinde görsel okuryazarlığa yönelik sistemli bir dersin takip edilmemesi dikkate alındığında, öğretmen adaylarının zihinlerinde bu kavramın yapılandırılmaması normal olarak değerlendirilebilir. Ancak bu durumun uygulamada sorun olup olmayacağı belirsizlik oluşturmaktadır. Çünkü Şahin ve Kıran (2011), 150 5. sınıf öğretmenin çoğunun görsel okuryazarlığa yönelik yeterli seviyede olduğunu belirtmiştir.

Hem sınıf hem de Türkçe öğretmeni adayları görsel okuryazarlığa yönelik birçok farklı metafor oluşturmuşlardır. “Metaforlar, analiz edilmek istenen kavramlarının nasıl algılandığını ortaya çıkarmaya katkı sağlar” (Cerit, 2008: 6). Görsel okuryazarlığa yönelik farklı algıların olmasının altında çeşitli sebepler yer almaktadır. Görsel okuryazarlığa ilişkin literatürde kabul gören yaygın bir tanımın olmaması (Brill, Kim ve Branch, 2007; İşler, 2002), görsel okuryazarlığın farklı metaforlarla karşılanmasını kolaylaştırabilir. Görsel okuryazarlığa ilişkin çeşitli tanımlar, öğretmen adaylarının zihinlerinde görsel okuryazarlığa yönelik farklı algıların oluşmasını sağlayabilmektedir. Örneğin, alanyazından hareketle Tüzel (2010) ve İşler (2002) görsel okuryazarlığın bağımsız bir dil olduğunu dile getirmişlerdir. Araştırmada yer alan SÖ6K, ikinci bir lisan metaforuyla görsel okuryazarlığın dil olduğunu belirtmektedir. Akkaya’ya (2011) göre,

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, Yıl: 6, Sayı: 11, Ocak 2013

metafor kullanımı bireyseldir. Her birey kendine özgü düşünce dünyasına sahip olduğu için aynı kavrama birçok anlam yüklenebilir. Çünkü “metafor, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olarak dikkat çekmektedir” (Arslan ve Bayrakçı, 2006: 103). Görsel okuryazarlığa yönelik farklı metaforların varlığı, her bireyin kendi düşünce dünyasında aynı kavrama farklı anlamlar yükleyebileceğini desteklemektedir. Aynı kavramın farklı boyutlarıyla öğretmen adaylarının zihinlerinde yer edinmesi, bir bakıma öğretmen adaylarının düşünce dünyalarının da zenginliğini göstermektedir.

Görsellerin, hayatın her anında olması görsel okuryazarlığın önemini arttırmaktadır. Bu araştırmada görsel okuryazarlığın farklı boyutlarıyla ön plana çıkması önemli bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Çünkü görsel okuryazarlık dinamik bir süreçtir. Öğretmen adayının hem günlük hayatta hem de okul hayatında görsellerle iç içe olacağı düşünüldüğünde, öğretmen adaylarının görsel okuryazarlığa yönelik kabul edilebilir algılara sahip olması olumlu bir durumdur. Ayrıca elde edilen bulgular, görsel okuryazarlığın hem anlam hem de anlatma boyutlarına hizmet etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, A. (2011). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin konuşma kavramına ilişkin algıları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 1-9.
- Akpınar, B. (2009). İlköğretim 1–5. sınıflar Türkçe öğretim programları görsel okuma ve sunu öğrenme alanının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 37-49.
- Akyol, H. (2010). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Alpan, G. (2008). Görsel okuryazarlık ve öğretim teknolojisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 74-102.
- Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim/öğretim açısından incelenmesi. *Milî Eğitim*, 171, 100-108.

- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Bleed, R. (2005). Visual literacy in higher education. Retrieved July 24, 2012, from <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/eli4001.pdf>.
- Brill, J. M.; Kim, D. and Branch, R. M. (2007). Visual literacy defined - The results of a delphi study: Can IVLA (operationally) define visual literacy? *Journal of Visual Literacy*, 27(1), 47-60.
- Cerit, Y. (2008). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin müdür kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 3-13.
- Feinstein, H. (1993). Visual literacy in general education at the University of Cincinnati. *Journal of Visual Literacy*, 13(2), 89-96.
- Felten, P. (2008). Visual literacy. *Change: The Magazine of Higher Learning*, November/December, 60-64. Retrieved July 24, 2012, from <http://facstaff.unca.edu/nruppert/2009/Visual%20Literacy/DigitalLiteracy/V.pdf>.
- Göçer, A. ve Tabak, G. (2012). İlköğretim 5. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitaplarının görsel okuma etkinlikleri bağlamında incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(3), 790-799.
- İşler, A. Ş. (2002). Günümüzde görsel okuryazarlık ve görsel okuryazarlık eğitimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 153-161.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *TÜBAR*, 28, 283-298.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd Ed). California: Sage Publications.
- Saban, A. (2010). Prospective teachers' metaphorical conceptualizations of learner. *Teaching and Teacher Education*, 26, 290-305.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.

- Şahin, Ç. ve Kıran, I. (2011). İlköğretim 5. sınıf öğretmen ve öğrencilerinin görsel okuryazarlıkları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 363-381.
- Tüzel, S. (2010). Görsel okuryazarlık. *TÜBAR*, 27, 691-705.
- Yaman, E., Vidinlioğlu, Ö. & Çitemel, N. (2010). İşyerinde psikoşiddet, motivasyon ve huzur: Öğretmenler çok şey mi bekliyor? Psikoşiddet mağduru öğretmenler üzerine. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1136-1151.
- Yenawine, P. (1997). Thoughts on visual literacy. Retrieved July 24, 2012, from http://vtshome.org/system/resources/0000/0005/Thoughts_Visual_Literacy.pdf.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeren, G. ve Arslan, R. (2009). Bir eğitim süreci olarak görsel okuryazarlık. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(3), 43-52.

EXTENDED ABSTRACT

In this day and age, traditional literacy isn't enough to integrate the world. According to İşler (2002), Alpan (2008), Göçer and Tabak (2012), traditional literacy isn't only enough. So, many kinds of literacy such as media literacy, information literacy, screen literacy, visual literacy, cine-literacy, TV literacy, computer literacy and game literacy have been emerged. Visual literacy is an important literacy in this day and age. According to Brill, Kim and Branch (2007), "a common definition of visual literacy remains absent" (p. 47). Visual literacy can be defined in many ways. Basically, visual literacy is the process of reading and creating visuals. "Visual literacy involves the ability to understand, produce, and use culturally significant images, objects, and visible actions" (Felten, 2008, p. 60). One of definitions of visual literacy is "the ability to understand and produce visual messages" (Bleed, 2005, p. 5). The aim of this study is to expose perceptions of teacher candidates about the concept of visual literacy through metaphors. There were total 131 teacher candidates involved in this study. Fifty four (41,2%) of the participants were from the department of Elementary Education and seventy seven (58,8%) were from the department of Turkish Language Teaching. In order to collect data, the researchers wanted the participants to complete the prompt "*Visual literacy is like ... because ...*" at the end of the fall semester. The study was designed as a phenomenological study within the qualitative approach. The data was analyzed with using the content analysis technique. According to the data, teacher candidates produced seventy three (73) valid metaphors about the concept of visual literacy. Teacher candidates from the department of Elementary Education produced twenty six (26) positive metaphors, but one teacher candidates from this department produced one (1) negative metaphor. Teacher candidates from the department of Turkish Language Teaching produced forty five (45) positive metaphors, but one teacher candidates from this department produced one (1) negative metaphor. Analyzing the metaphors which

were investigated in terms of qualifications, different conceptual categories were identified. The conceptual categories of positive metaphors which were produced by teacher candidates from the department of Elementary Education are listed as evaluation, concretization, interpretation, subjectivity, awareness, language, formation, permanence, attention, meaning, diversity and making meaning. The conceptual category of negative metaphor which was produced by teacher candidate from the department of Elementary Education is listed as boundedness. The conceptual categories of positive metaphors which were produced by teacher candidates from the department of Turkish Language Teaching are listed as recognize, requirement, advantage, subjectivity, access, composing, make an inference, esthetics, diversity, communication, permanence, attention, completing, syntheses, analysis, return and process. The conceptual category of negative metaphor which was produced by teacher candidate from the department of Turkish Language Teaching Education is listed as deceptive. In this study, teacher candidates from two departments produced different metaphors towards the concept of visual literacy. As regards to the data, seventy three metaphors were produced in this study. Seventy one of them are positive, but two of them are negative. Finally, teacher candidates from the departments of Elementary Education and Turkish Language Teaching have positive perceptions towards the visual literacy in terms of metaphors.